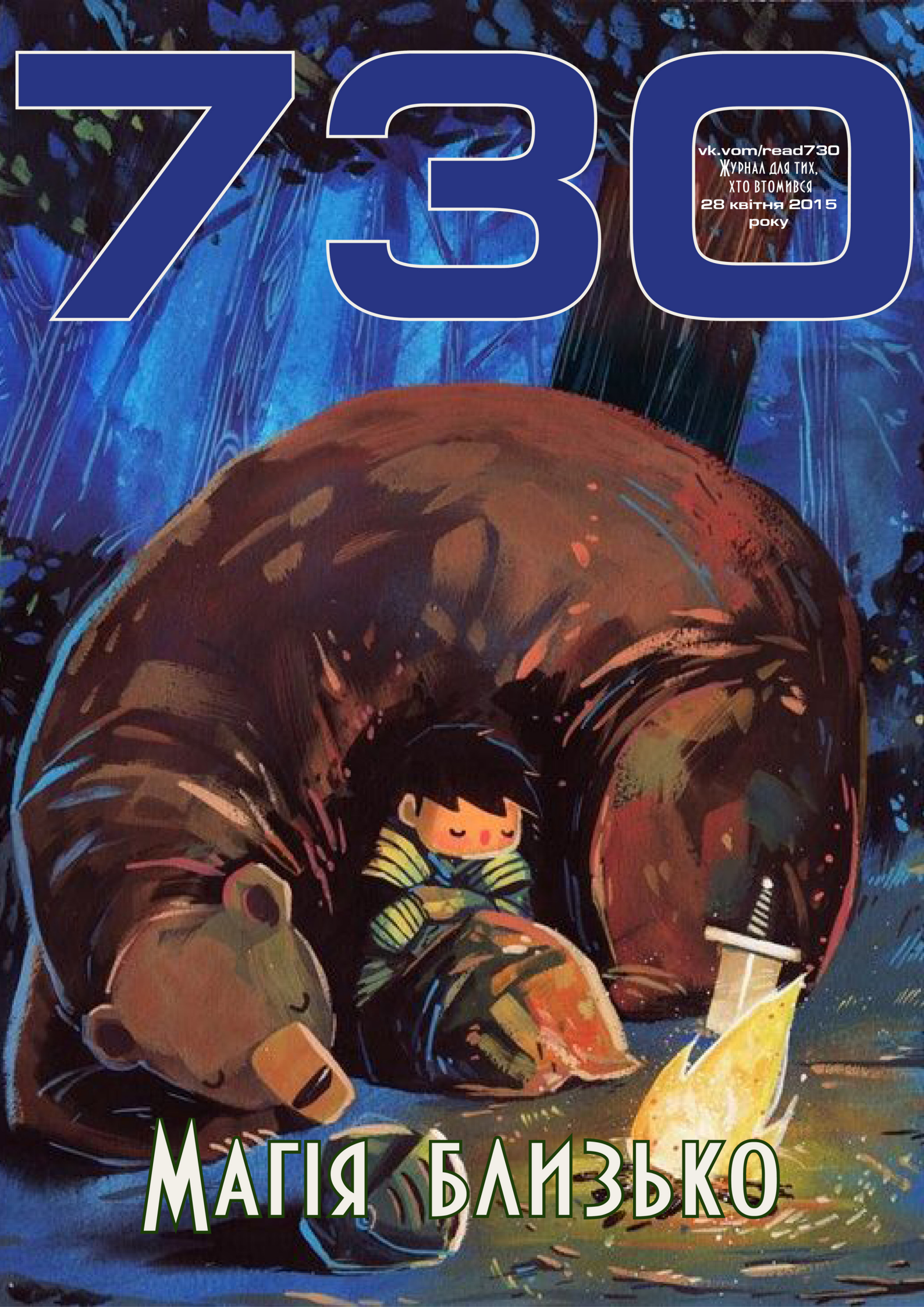

730

vk.com/read730
Журнал для тих,
хто втомився
28 квітня 2015
року

МАГІЯ БЛИЗЬКО

Юлія Близнюк

Надрукуйте мені нове обличчя

Історія, описана у матеріалі, має реальне підґрунтя, однак звертаємо вашу увагу, що деякі факти пройшли через художнє переосмислення, а імена героїв змінені з етичних причин

Мартін

Я покохав Емілі у ту пору свого життя, коли людям годиться бавити внуків, а не ходити на побачення. Мої скроні посріблила сивина, обличчя вкрилося серпантинном тоненьких зморшок, та я усвідомив, що ці зовнішні зміни ніяк не вплинули на мою душу. Я все ще почувався молодим.

Одного різдвяного вечора, коли за вікном рясно стелився сніг, ми з Емілі вечеряли в ресторані, де я працював

менеджером. Наш шеф-кухар Кевін приготував нам дивовижно смачну індичку і запечену в печі картоплю. Поки ми смакували, я старався бути безтурботним, однак усередині мене все переверталось догори дриґом від хвилювання. У той вечір я був еталоном незграбності: то випустив на підлогу виделку, то перекинув келих з вином. Емілі помітила мою знервованість і делікатно поцікавилася,

як я почувався. Відступати було нікуди, і я витяг з кишені оксамитову коробочку з каблучкою. На пропозицію одружитися вона, попри мої побоювання, погодилася.

Я не тямив себе від щастя. Проте згодом з'ясувалося, що моя ейфорія, схоже, стала для долі таким же зухвалим викликом, як для бика червона ганчірка.

Емілі

Ми запланували весілля на початок вересня. Воно мало бути тихим і скромним: невеликий святковий обід, лише найближчі для нас люди. Моя подруга Грейс пошила мені мереживну сукню кольору слонової кістки. Все починалося добре.

У Мартіна раптом почала паморочитися голова, та він відмовлявся звертатися до лікаря. Віджартовувався, що старість – не радість,

цілував мене у щоку, і цього було достатньо, аби вгамувати моє занепокоєння. Згодом Мартінове обличчя почало поволі змінюватися. Його ліва щока ставала дедалі більшою. Однак він вперто заперечував, що з його здоров'ям коїться щось лихе. Так тривало б і далі, але якось Мартін йшов додому з супермаркету і зомлів на ганку нашого будинку. Почувши, як біля вхідних дверей щось загриміло, я вискочи-

ла і побачила його – блілого, непритомного, серед розкиданих яблук, що викотилися з пакета. Ридма ридючи, я кинулася до нього, та він не приходив до тями. Вже не пам'ятаю, хто викликав швидку: чи стурбовані сусіди, чи випадкові перехожі. Пам'ятаю тільки те, що я була занадто розгублена і злякана, що можу в будь-який момент втратити його.

Мартін

Я почувався вкрай жалюгідним. Коли Емілі знаходилася поруч зі мною, мені хотілося натягнути на голову паперовий пакет, аби вона не бачила моє бридке обличчя. Лікарі запевняли мене, що найстрашніше вже позаду. Але я їм не вірив. Коли дивився у дзеркало і бачиш, що половина твого обличчя – це, без жодних перебільшень, суцільна дірка, розумієш: найстрашніше ще попереду.

Відтоді, як я до смерті наполохав Емілі, розпластавшись перед нашим будинком, минуло вже чимало часу. Та гуля, яка випиралася з моєї щоки, була раковою

пухлиною. Спочатку розміром з м'ячик для пінг-понгу, та згодом, поки я проходив численні обстеження та процедури, вона вже почала нагадувати тенісний м'яч. Справи ставали дедалі гіршими. Дізнавшись про це, я подумки попрощався з життям. А ще картав себе за те, що так занастив життя моєї бідолашної Емілі. Вона була виснажена, схудла, і я й гадки не маю, де вона знаходила сили, щоб піклуватися про мене. Як би це не було гірко, але я думав, що краще було б, якби вона зустріла іншого чоловіка, а не мене.

Мені зробили операцію. Вирізали пухлину, а разом з нею і частину обличчя. Я втратив око, частину щелепи, кістки і тканини. Через діру з лівого боку лица було видно якусь складну систему тунелів, що їх раніше приховувала шкіра. Коли все загоїлося (ні, не дірка, а лише її краї), я, як люблять казати лікарі, повернувся до нормального життя. Себто до нестерпного існування.

Емілі

Він змінився. Став цинічним і замкненим. Іноді він кричав, а я ледь стримувала сльози: чому це сталося саме з нами? Але я любила його не менше, ніж колись.

Чи варто казати, що ми так і не одружилися? Утім, ми жили разом. Мартін іноді скидав з себе свою депресивно-агресивну маску, набуту після хвороби, і запитував мене: «Чому ти досі хочеш вийти за мене заміж? Невже ти можеш любити потвору?» А іноді казав, що мені слід знайти собі здорового чоловіка. Але якщо ви любите когось, ви любите

його таким, яким він є.

Я збагнула, що не треба надто жаліти його, тому старалася всіляко завантажувати його нескладною роботою: допомогти зробити вечерю, сходити разом в магазин чи разом посадити квіти у садку. Це діяло: він почувався корисним. Однак іноді це призводило і до протилежного ефекту.

На місці дірки я наліплювала йому великий шматок медичного пластиру. Позаяк його не виходило надійно закріпити, то час від часу він відклеювався і сповзав. Часто-густо

незнайомим людям відкривалася неприємна картина, яку той пластир приховував. І дехто замість того, щоб тихо поспівчувати, зловтішно перешіптувався, тицяв пальцями чи навіть підсміювався. Мартін був і злий, і водночас розгублений, а я, лютуючи через реакцію оточення, брала його за руку, як малу дитину, і тягнула геть від уділивих людських очей.

І тоді я злилася на себе, що нічим не можу допомогти йому.

Якось ми з Емілі обідали (якщо так можна назвати процес, коли твоя наречена годує тебе з трубочки пюреподібною масою), коли раптом хтось подзвонив у двері. Як виявилось, то був Логан Флемінг, лікар, що оперував мене. Зрідка він навідувався до нас, аби переконатися, що зі мною все гаразд. Спершу він, як

завше, порозпитував про моє самопочуття і чи слухаюся я Емілі, а потім його вираз обличчя спохмурнів. Почалася серйозна розмова.

Пан Флемінг розповів, що мій випадок досі непокоїть його. Тому він довго розмірковував над тим, як приховати діру в моєму обличчі. Пластична хірургія перед моїм випадком

була безсила: неможливо зробити щось, якщо видалені кістки. Однак він вже знайшов вихід. На те, що він запропонував, ми без роздумів погодилися.

Логан Флемінг

У моєму ментальному списку випадок Мартіна був серед тих, які я, як мені здавалося, не завершив до кінця. Та страхотлива діра у його обличчі робила його неповноцінним. Він не міг ні їсти, ні пити, як звичайна людина. Для того, щоб говорити, йому доводилося підтримувати руками щелепу.

Якось я зустрів свого давнього знайомого Шона Пірсі. Він був хірургом-стоматологом і спеціалістом з імплантації. Шон із захватом розповідав мені, що лікарню Університетського коледжу Лондона, де він працював, нещодавно було оснащено новітньою технікою, зокрема 3D-принтерами і 3D-сканерами.

ми. За його словами, нові можливості були приголомшливими.

У мене зажеврила іскорка надії. Я розповів йому історію Мартіна. Шон з ентузіазмом погодився провести огляд пацієнта і знайти спосіб, як йому допомогти.

Шон Пірс

Те, що я уявив зі слів Логана, і зблизила не нагадувало масштаби реальної ситуації. Коли я побачив ту дірку, то спершу подумав, що нічим тут не зарадиш. Відсутність кісток ускладнювала справу: кріпити протез, який я пообіцяв зробити, не було до чого. Я долучив до огляду Мартіна кількох своїх колег, і разом ми вирішили зробити протези, що замінили б утрачені кістки.

Спочатку ми відсканували пошкоджену частину черепа, аби якомога досконаліше відтворити особливості будови обличчя Мартіна. Потім на основі отриманих результатів ми створили тривимірну модель його обличчя. Новітній 3D-принтер видрукував титановий протез для заміни утрачених кісток і протез з поліаміду, який мав

накладатися зверху. Титанові стержні було прикріплено до кісток правої частини черепа. Завершальним штрихом стало створення маски для обличчя з нейлону. Втрачені риси обличчя ми відновили за допомогою комп'ютерної програми, яка дозволила віддзеркалити неушкоджену частину обличчя Мартіна.

Тепер, коли роботу вже зроблено, ми вирішили і надалі працювати в цьому напрямку. До нас почали звертатися люди зі схожими проблемами. Ще декілька років тому творити такі чудеса було неможливо через відсутність подібної техніки. Хоча в галузі медицини 3D-друк застосовують порівняно нещодавно, це дало лікарям широкий спектр принципів нових можливостей. Наприклад, наші колеги

з Массачусетського університету спільно зі студією дизайну Тома Фріппа розробили протези очей. Їхня собівартість є у тридцять разів меншою, ніж у тих протезів, що виготовлені вручну, а швидкість виготовлення становить 150 протезів на годину.

Мене надзвичайно надихає перспектива, що у майбутньому ми зможемо друкувати не лише протези, а й людські органи. Це рятуватиме безліч життів, адже люди не будуть втрачати дорогоцінний час на очікування своєї черги для трансплантації. Деякі китайські вчені вже намагалися надрукувати такі органи, однак «живуть» вони всього чотири місяці, адже позбавлені кровоносних судин. Та я впевнений, що така технологія невдовзі буде вдосконалена.

Мартін

Коли я побачив своє нове обличчя, то був вражений: воно мало такий справжній і живий вигляд. Емілі плакала від розчулення.

Тепер я справді повернувся до нормального життя. Я можу нормально говорити, пити зі склянки, а не з соло-

минки. Також доктор Пірсі планує невдовзі поставити мені зуби у мою штучну щелепу, щоб я мав змогу самотійно їсти. Моя немічність, що так гнітила мене, вже відступає.

Відтоді, як я зробив Емілі пропозицію, минуло вже п'ять років. Ми вирі-

шили, що нарешті настав час побратися, і впевнені щодо наших намірів, як ніколи. Ми запланували весілля на початок вересня. Воно має бути тихим і скромним: невеликий святковий обід, лише найближчі для нас люди.

ЗАПЛЮЩЕНІ ОЧІ

між надзвичайно різними людьми дещо спільне – це постійне прагнення до невідомого. Будь це ілюзії чи фокуси, чудеса природи чи неймовірні зцілення – байдуже. На жаль, під схожу категорію чомусь потрапляють люди з властивостями, відмінними від більшості. Ірокез, тунелі у вухах, різнобарвне волосся – все це приваблює погляд своєю незвичністю. Ще більш вирячуємо очі ми на тих, хто пересувається з білою палицею і чорними окулярами. Про цих людей існує така велика кількість міфів, що, мабуть, журналісти вже давно опустили руки у їх боротьбі і просто «піймали хвилю». Усі ці численні матеріали під заголовками типу «Темрява змушує людину прозріти»,

«З широко заплющеними очима» і т.д. тільки будують нову стіну з нікому не потрібного жалю, постійно наголошуючи на відмінності цих людей від «нормальних». Томмі Едісон, один з найбільш нормальних людей: він уміє готувати смачні гамбургери, грає у баскетбол, має свій інстаграм і твіттер, працює кінокритиком. Є лише одна відмінність: він з народження нічого ніколи не бачить і майже весь час перебуває з заплющеними очима. Харизматичний і постійно усміхнений Томмі прокоментував кілька найбільш поширених помилок і стереотипів зрячих щодо сліпих, а разом з тим дав зрозуміти свій власний, чомусь так важко зрозумілий більшості, стиль життя.

Фото з інстаграма Томмі

1 **БУТИ СЛІПИМ - ЦЕ ДАЛЕКО НЕ ПОГАНО.**
Люди часто говорять до мене щось у стилі: «Боже, це напевно так погано бути сліпим, біднятко!». Звісно, це погано, але є й достатньо багато хороших речей у сліпоті. Я заходжу в транспорт першим. Я маю VIP-місця на забитих парковках. Мій рахунок за електрику нижчий, ніж ваш. Маю на увазі, подумайте лише, я можу не вмикати світло цілими днями! Я не плачу додаткові гроші за те, щоб побачити фільм у 3D. Я міг не ходити на фізкультуру протягом усієї школи і коледжу. Знаєте, що ще класного? Ви не зважаєте на расу чи національність людини, на її вік тощо. Ніякої основи для упережджень. Я не знаю що таке типова краса. Я знаю, що у людей вилітає з рота і що є у них у серці. Це те, як я бачу людей.

2 **ЩО СЛІПІ ЛЮДИ ВВАЖАЮТЬ ПРИВАБЛИВИМ?**
Люди багато питають мене про те, що я вважаю привабливим чи красивим. Воно й зрозуміло, я ж не можу бачити ваш незабутній колір очей чи форми вишуканої сукні. Перше, що я вам пораджу – говорити з ротом повним їжі. Обов'язково! Це музика для моїх вух (сміється). Знаєте, хтось може стати для мене привабливим тільки після того, як я пізнаю його через речі, які він говорить, і ЯК саме він це робить. Це так дивно, що чоловіки можуть вважати когось привабливим, тільки дивлячись на дівчину, їй навіть не обов'язково щось говорити. Для мене важливо лише те, що робить її нею. Звісно, чим приємніший у людини голос, тим швидше вона припадає до смаку. У тембрі чи інтонаціях має бути щось трішки особливе, ніжне. Але я навіть не знаю, як це точно описати.

3 **ЧИ БАЧАТЬ СЛІПІ ЛЮДИ СНИ?**
Що ж, я сліпий з народження, а тому нічого не бачив за все своє життя. Тож одна з речей, яка неодмінно цікавить інших, чи можу я бачити сни. Я думаю, що через те, що я нічого не бачив у своїй реальності, то цілком логічно, що й моя підсвідомість також не знає, що означає «бачити». Тож ні, я нічого не бачу у своїх снах. Просто ваші сни відображають те, як ви відчуваєте. Для мене це все запахи, звуки, смаки і дотики. Так само, як і у вас, у мене чудернацькі сни. Припустимо, я чую звуки вболівальників на бейсбольному матчі, а вже через кілька секунд, я в себе на сьомому дні народження, а у вуха невгамовно кричать діти.

4 **ДУРНЯ, ЯКУ НІКОЛИ НЕ ВАРТО ГОВОРИТИ СЛІПИМ ЛЮДЯМ.**
Зараз я наведу вам кілька штук, які дуже виводять з себе усіх сліпих людей. Ось вони: «Ти знаєш Боба? Він теж сліпий.», «Ем, я тут (підвищення голосу і розмахування руками), приємно познайомитись», «Я одного разу бачив сліпого. Він був бездомним.», «Як ти можеш сказати, де ти є?», «Я люблю з тобою бачитись, так мені не доводиться фарбуватись зранку.», «Ой, ти можеш подати мені оту сину штучку звідти?», «Давно хотів запитати, ти дивився «Темного лицаря»? Ой, тобто... Ти чув «Темного лицаря»?», «Ти що, сліпий?!», «Ти можеш відчути, коли наближається буря, як це можуть тварини?». Просто цей, припиніть так робити.

Фото з інстаграма Томмі

5 ШО БАЧАТЬ СЛІПІ ЛЮДИ?

Серйозно. Люди запитують мене про це цілісіньке життя. Частіше це навіть не питання, а ствердження: «Ти маєш щось бачити, ти повинен хоч щось бачити!» На я що я відповідаю: «Ні, я не бачу нічого». Не повірите, але з цього складається моя типова п'ятигодинна розмова з будь-ким. Зрячі люди говорять: «Ну, якщо ти нічого не бачиш, ти маєш бачити чорний колір». Я кажу, що ні. Бо так ми маємо знати, як виглядає чорний. Правда ж? Я цього ніколи не знав. А значить, я не можу бачити темряву. Це просто «ніщо», у нього немає кольору.

Крім цього, я бачу світло або темряву, тобто присутність або відсутність освітлення у кімнаті. Немає форм, нема тіней, які, здається, бачите ви, коли закриваєте очі. Якби я це бачив – було б справді шикарно! Як я відчуваю світло? Це ніби

якийсь звук, що йде крізь вікна. Ви можете розрізнити багато видів світла: денне, від лампочки, синє, біле і т.д. Я можу сказати лише те, що джерело світла присутнє у цій кімнаті.

6 ЧИ РЕАЛЬНО ПОЯСНИТИ СЛІПОМУ КОЛІР?

Мені здається, що одна з речей, які вас найбільше цікавлять, – це колір. Що це для мене? Я не знаю (сміється). Я був сліпим з народження і ніколи не бачив кольорів. Я не маю ніякого уявлення, що це таке. Ну ви ніби вже зрозуміли, що я нічого не бачу. Сподіваюсь. Це означає, що є ціла купа слів у мові, які нічогоісінько для мене не означають. Протягом років люди намагаються пояснити мені явище кольору, але я досі його не розумію. Люди пробують пояснити відчуття іншим відчуттям. Наприклад те, як пахне колір. Серйозно? Тобто ти намагаєшся пояснити мені, що таке колір, за допомогою мого носа? What (сміється)? Коли хтось говорить мені «червоний», я не розумію цього. Я знаю, що вогонь є червоним, лампочка світлофора – червона. Океан є блакитним, холод або лід є блакитними.

Небо є синім. Я не розумію, як небо і лід можуть бути поєднані кольором, це дивно для мене. Я багато чув про помаранчевий. Апельсинка і справді оранжева? (Is an orange actually orange?) А ще ж є речі, які не мають кольору. Як вода. Але океан чомусь блакитний. Я не розумію цього. Колір – це надто важко.

7 ЧАСТІ ПИТАННЯ СЛІПИХ ДО ЗРЯЧИХ

От вам мої запитання: як ви можете пам'ятати таку кількість відтінків? Як це: дивитись на кімнату і точно знати, де що розставлено? Як ви можете перестати дивитись на якихось красивих людей? Як ви пам'ятаєте, як виглядають усі речі? Я маю на увазі, існує ж таке різноманіття речей: усі ці фрукти, овочі, автомобілі і обличчя. Ви зустрічаєте стільки облич за своє життя і кожне з них пам'ятаєте? Від моди мій мозок просто вибухає. Типу ви обираєте одяг, який має гарний вигляд, але не обов'язково є зручним чи приємним на дотик. Наприклад, жінки, котрі вдягають взуття, що натирає до крові, зате має симпатичний вигляд, – це щось просто неймовірне. Як ви можете губити щось? Воно ж лежить прямо перед твоїм обличчям, і ти все одно вмиряєшся загубити це. Як це може статись? Відкрийте ж очі (сміється).

Фото з інстаграма Томмі

8 ЧОГО БОЯТЬСЯ СЛІПІ ЛЮДИ?
Я боюсь вогню. Я боюсь отримати шок від електричного струму. Деколи я боюсь, коли ходжу: я можу потрапити у якусь яму, це постійна невідомість. Мене сказано бентежить сніг. Якщо довкола багато снігу, я повністю загублений у просторі. Немає знайомих доріжок, трави, переходів, – усе зникає. Навколо немає нічого, що могло б допомогти орієнтуватись. Я боюсь того, що торкаюсь і не можу розпізнати. Одного разу я просто гуляв на ганку, а якась пташка, що пролітала повз, зробила мені білий подарунок на голову. І я був наляканим просто до смерті. Я не знав, що це, не міг розпізнати на дотик, в голові було одне лиш: «Що це вбіса таке?» Тоді я зі швидкістю світла прибіг додому і заскочив у душ, а там відмивав свою голову шампунем разів зо п'ять. Я просто не знав, що зробити ще для своєї

безпеки. На бейсбольній грі я завжди переживаю, що отримаю м'ячем по голові. Я боюсь будь-якого фільму, у якому знімається Джастін Тімберлейк (сміється). Я боюсь сидіти на траві, бо мене лякає природа. Коли мене вкусило щось минулого літа, я не знав, що це: скорпіон, павук чи бджола? Довелось бігти до сусіда з бурхливими проханнями подивитись на оцей-ось червоний горбик і дати мені чітку відповідь на питання: «скільки мені ще залишилось?»

9 ЯКБИ Я МІГ ПОЧАТИ БАЧИТИ, ЧИ ЗАХОТІВ БИ Я?
Одне з найпопулярніших питань. Ну, я не знаю. Я б хотів сказати «ні». Тому що було б безмежно круто сказати: «Ні, я обираю не бачити». Однак якби мені це все не сподобалось – я міг би просто закрити очі і далі жити по-звичному. Що я можу вам точно сказати – це було б страшно. Страшно, як дідько. Тому що я отримую усю ту купу інформації з нормальних для мене ресурсів: носа, рук, вух і т.д. І тут раптом увесь цей потік нової інформації, яку я навіть не знаю, як обробити. Це було б божевіллям, дикістю. Думаю, я б швидко стомився.
Я б вивчив, що таке колір. Я б вивчив, як виглядають речі, а не те, як вони відчуваються. Я б вивчив міру дистанції. Я б навчився відчувати красу. Що має бути красивим, а що огидним? Я б вивчив, як виглядає геть усе: тварини, пташки, коти, собаки... Є скіль-

ки речей, які треба буде вивчити. Ох, це звучить як справжній головний біль (сміється). О мій Боже, як було б дивно дивитись на їжу! Я маю на увазі, що деяка їжа на доторк – то справжнє пекло. Ну, наприклад, спагеті. Проте деякі люди кажуть, що на тарілці і з соусом вони виглядають просто чарівно. А ви просто спробуйте торкнутись до спагеті. Ви б ніколи їх не їли, якби робили це у темряві. А овочі кумедно пахнуть. Наприклад, броколі. Тільки через запах я вже ладен їх ніколи не їсти. Ще однією неймовірною річчю, яку я хотів би побачити, – це я сам. Типу я знаю, як я «відчуваюсь», але подивитись на себе вперше було б так круто! Це було б легендарно. Є так багато того, що хочеться пізнати. Тож рухайся, науко і медицино! На тебе уся надія. P.S. Матеріал написаний на основі особистої бесіди з Томмі, а також його інтерв'ю і каналу на youtube.

ЛЕСЯ КОЗУБ

DRAGON AGE

*...он говорит (и я, кажется, верю чудовищу)
В жизни главенствует подлости вечный закон –
Принцы не знают, как правило, цену сокровищу,
Цену сокровищу ведаёт только Дракон.
(«Восемь писем (для принца на белом коне)», Сестра Рим-
мовна)*

Він востаннє повторив кілька латинських термінів, міцніше стис гематитову намистину, яка бовталась на чорній ниточці на руці і слугувала талісманом, та впевнено постукав у двері.

— Заходь-заходь, друже! – почувся привітний, хоча і з нотками хитрості, голос Професора. Він зайшов.

Кабінет здивував його: великий, але майже повністю заставлений різними столами, полицями, шафами та шафками, – словом, усім тим, на чому можна було зберігати книги, свитки та різні цікаві дрібниці, на кшталт он того металевого циркуля зі зміїною головою чи цього чималого глобуса зоряного неба, зробленого, певне, століть з шість тому; усе це добро було звалене купами та ледь не валилося на підлогу, креслення змішувалися з емблемами та сторінками із книг;

освітлення кімнати було не надто яскравим і складалося з декількох свічад і факелів (і як тільки можна було розводити такий паперовий безлад у кімнаті, освітлюваній вогнем?). Але перше, що давало змогу очам не видивлятися у калейдоскопі дрібниць щось вартісне, а ухопити одразу суть, був величезний диван, зроблений у вигляді сплячого дракона; чорний тулуб простягся по під усією стінкою біля заштореного вікна; хвіст, загнутий наперед, міг слугувати підніжкою тому, хто сидів на дивані ліворуч; величезні спинні шипи здавались металевими у відблисках вогню; крила складені і ледве видніються за червоним корпусом дивана; шия та голова теж трохи загиналися наперед, але класти на них ноги аж ніяк не спадало на думку; очі заплющені, передні ікла оголені, губи ледь припідняті; дракон посміхається.

«Якби вони ще існували, – пронеслося у його голові, – і якби один з них залетів сюди, ліг позаду дивана та заснув – його неможливо було б відрізнити від цього витвору».

— Подобається? – Професор задоволено помітив захват на його обличчі.

— Так, він неймовірний... Як справжній.

Професор запосміхався та гостинно простягнув руку до дивана, запрошу-

ючи гостя не то сісти, не то доторкнутися. Він обрав друге. Провів рукою по чорній, схожій на крокодилячу, шкірі, обхопив долоною один зі спинних шипів, з острахом оглянув ікла.

Хотів уважніше роздивитися хвоста, але Професор вирішив, що вже досить:

— Тож, пане 746, ви готові здавати екзамен?

Він випрямився та спокійно кивнув:

— Так.

— Чудово. Сідайте. Професор указав рукою на стілець поруч з одним зі столів, а сам вмотивувався на своєму дивані.

— Ну, що ж... Оскільки ви ледь не найкращий студент курсу, я вимушений і питання вам підібрати такі ж, – Професор хитро посміхнувся і зробив паузу. В його окулярах – у куточку – відображався один з настінних смолоскипів, і 746 не зводив з нього погляду. Професор поволі

продовжив:

— Якого дракона не могли перемогти лицарі, а переміг чоботар?

746 ледь помітно закинув голову назад та спокійно вимовив:

— Це Вавельський дракон, польською він називався «smok wawelski», він жив за часів короля Кракуса. Поблизу Кракова, як не важко здогадатися.

— А детальніше?

— Детальніше – це було десь у 730-му році. За однією з версій, про яку ви мене і запитали, дракон викрадав худобу та незайманих дівчат з околиць і проковтував їх цілком. Саме через це латинською його назва звучала як holophagus, тобто живоглот, – 746 був задоволений, що таки трапилася нагода скористатися латин-

ню. – І через міцну шкіру дракона, вкриту лускою, жоден із лицарів не міг вбити його; але один чоботар вирішив узяти його хитрістю. Він наповнив тушу барана сіркою та підкинув драконіві; той проковтнув тушу і загорівся зсередини. А потім, – 746 перевів погляд на свої нігті і змахнув з-під них уявну пилінку, показуючи, що не вірить у продовження (як, певно, і у початок) цієї легенди ні на йоту, – дракон випив половину Вісли, але все одно помер, чи то від вибуху, чи то від того, що луснув.

Він перевів упевнений погляд на Професора. Переживання зникли і 746 був абсолютно спокійним.

— А якого виду був цей дракон? – з підковою цікавістю запитав Професор.

746 сіпнувся: про це ніде нічого не було написано.

— Але ж... він... збереглися надто спірні дані...

— Які існують класифікації драконів, мій хлопчику?

Професор усміхнувся так само підковою, як тільки що зображував цікавість.

— Ну... За кольором...

За ознакою коштовного каміння... Мм... – 746 зрозумів, що перебуває на грані фолу – і це на такому простому питанні! Все-таки довготривале нервування в очікуванні своєї черги давалося взнаки. Він повільно перевів подих, вирівнявся на стільці та вже зовсім спокійно закінчив:

— За стихіями, за ареалом поширення, іноді ще виділяють класифікацію за ознакою металів або просто за особливостями.

— Чудо-ово, юначе, чудово! – перебільшено бадьоро вигукнув Професор. – Мисліть далі: що ми можемо сказати по кожній з класифікацій про нашого польського дракона?

— Він, певно, був західноєвропейським... Тому що східноєвропейські – це у більшості дракони Київської Русі. А про американських чи азійських драконів і мови бути не може.

Професор задоволено

кивнув.

— За стихією – він міг бути або Звичайним, або Лісовим. За кольором – важко вгадати, адже на старих гравюрах усе чорно-біле, тому він там саме Чорний. Але він так само міг бути Синім, або ж Зеленим – якщо Лісовий. Та навіть Червоним, взагалі-то, хоча вони там і не водяться... За ознакою коштовного каміння точно не вгадаєш, бо, як каже легенда, він жадав дівчат, а не коштовності. За особливостями – звичайний. Не думаю, що він був Тіньовим або дихав кислотою замість вогню, у першоджерелах нічого про це немає.

— Прекрасно, а тепер я хочу почути повну струнку характеристику. За схемою Прото.

— Вавельський дракон: Західноєвропейський, Звичайний, Чорний, без особливостей, без прив'язки до коштовностей, без металевої ознаки.

746 почав трохи драгуватися. Він готувався ледь не місяць, вивчав усі джерела, усі екзаменаційні питання, а мова зайшла про одну з рядових банальних легенд. Ні тобі каверзних питань про раціон Аметистових драконів (які, між іншим, харчуються лише рибою та коштовним камінням, аби їхня фіолетова луска не втрачала свого кольору), ні особливостей характеру Льодяних (ці дракони взагалі були улюбленими у 746, адже їхню психологію ще не вдалося зрозуміти жодному смертному – а померти від них

встигла не одна сотня), ні спірних думок щодо віку та життєвого циклу Глибинних (які не контактують навіть зі своїми сородичами та розмножуються у дуже рідкісних випадках). Чомусь Професор вирішив усі сили кинути на того нещасного Вавельського дракона, про якого існувала найбільша кількість пліток, чуток на нісенітниць (більшість з яких до виду дракона взагалі ніякого стосунку не мали). 746 зрозумів, що не буде питань і з міфічних символів та навіть анатомії. Він помітно знітився.

Але Професор вирішив таки змінити тему:

— Добре, дуже добре. Бачите, не так вже й важко. А тепер, давайте бліц, відповідаємо дуже-дуже швидко, – і він посміхнувся, немов розмовляв із дитиною, а не з випускником, так, що очі стали тоненькими щілинками. – Як ще можна назвати Змія-Горинича?

— Ажи Дахак з іранської міфології. Він теж трьохголовий, а ще саме Ажи Дахак послуговував прототипом драконів у великій кількості народів, можливо, і у слов'ян теж.

— У яких народів ми бачимо відголоски іранського дракона?

— У башкирів, скіфів, фракійців, чувашів, вірмен, татар...

— Достатньо; грецький варіант драконів?

— Драйки, тобто змії жіночої статі з людським обличчям. Найвідоміші драйки це Єхидна, Дельфіна, Скілла...

— Добре; як називається дракон у татарській міфології?

— Зілант.

— Назви кольори прапора Татарстану.

746 запнувся від подиву, але продовжив, пам'ятаючи правила гри на швидкість:

— Білий, зелений, червоний.

— Назви, що та якими кольорами зображено на прапорі Уельсу.

— Це біло-зелений прапор із червоним драконом...

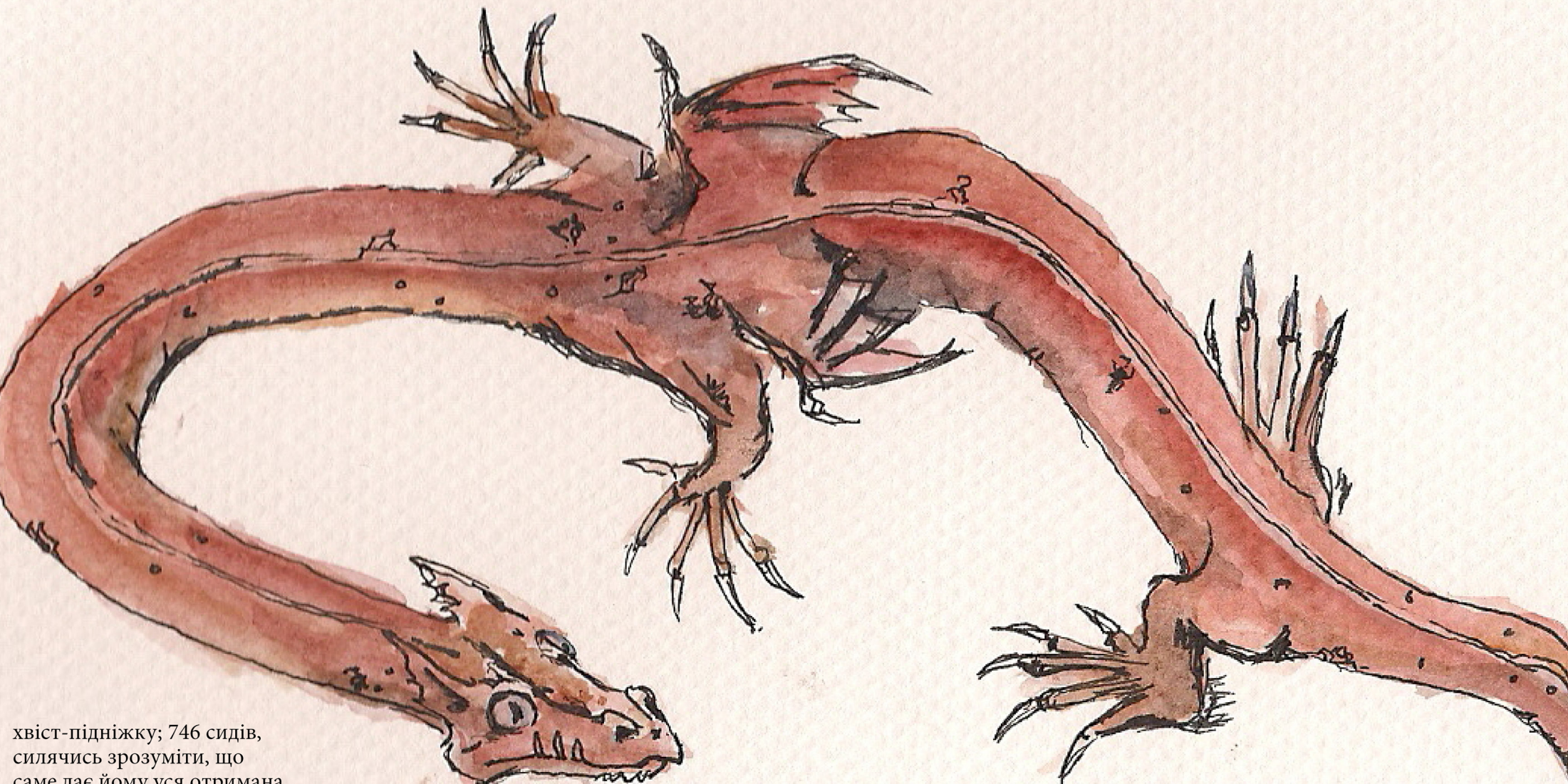
— Чудово! А ти справді один з найрозумніших тут. Далі: коли гортав манускрипти, певно, знаходив старий міланський герб, так? Що на ньому зображено?

— Я бачив герб Мілана, на якому дракон ковтає дитину.

— Так-так, це він; браво за спостережливість! Не хочете помітити щось ще?

— Кольори прапора Італії... Білий, зелений, червоний.

Професор був задоволений. Він полегшено позіхнув та відкинувся назад на своєму дивані, поставивши ноги на

хвіст-підніжку; 746 сидів, силячись зрозуміти, що саме дає йому уся отримана інформація. У голові було спокійно та ясно, ніби у тільки-но провітреній кімнаті, він відчував, що склав якийсь пазл, але не міг поки що роздивитися його згори. У думках крутилося лише слово «зв'язок»: він розумів, що все у світі пов'язано набагато глибше, аніж здається на перший погляд.

— Що ж, ви впоралися з двома етапами, тестом та бліцом, залишився останній!

«Анатомії все ж не буде...», – встиг із жалем подумати 746 і подумки відшмагав себе за фанатичне вивчення питання вогняного дихання, через яке сьогодні не спав.

— Як ви вважаєте, – Професор сильно на-

хилився вперед, так, що відблиски смолоскипа наклалися прямо на його очі, – чи існують взагалі дракони?

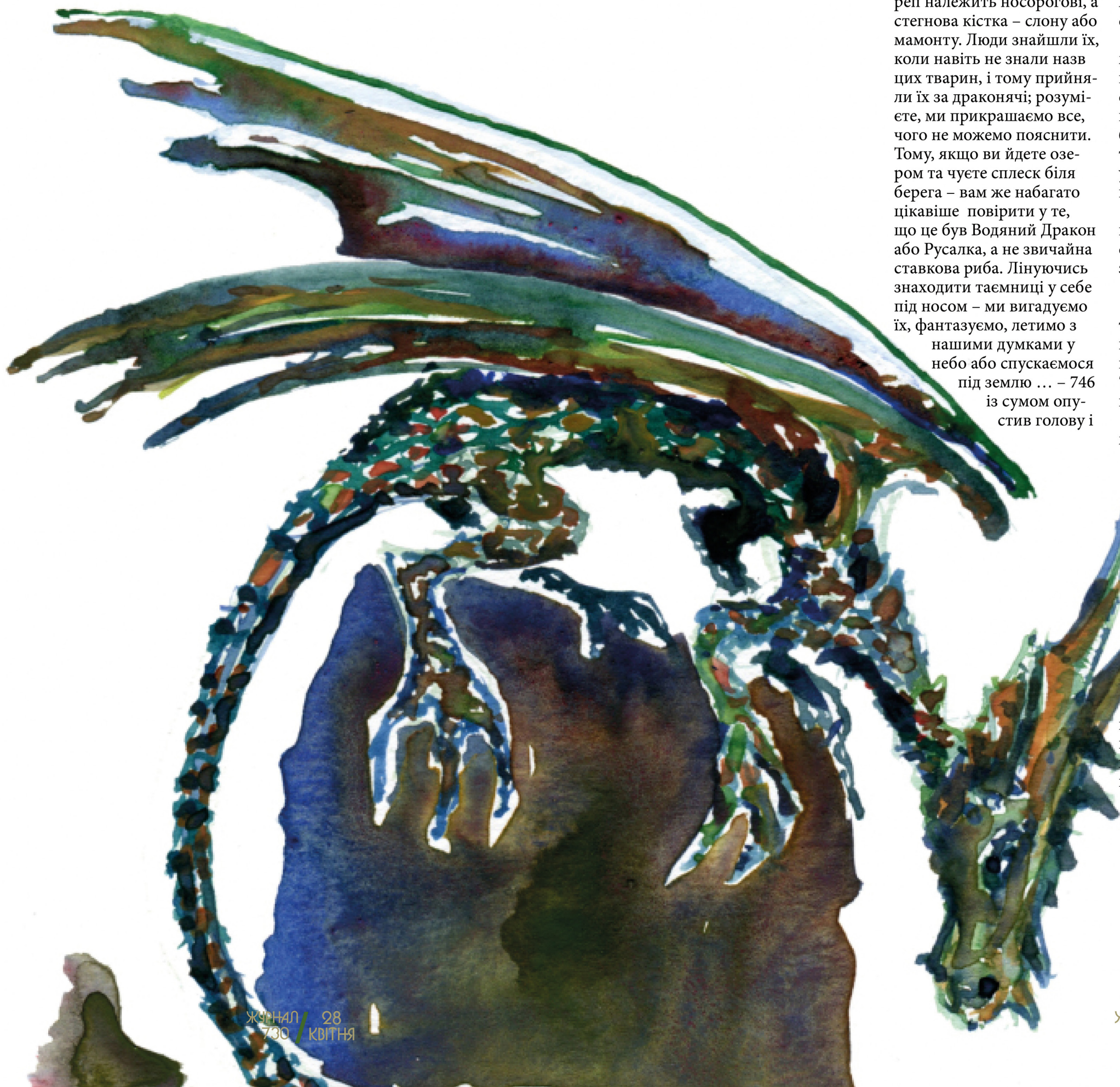
746 вкотре здивувався. Усі студенти до нього – усі 745 – на відкритому питанні помирили від важких завдань з психології, видових особливостей якихось майже невідомих науці створінь, повинні були пояснювати цикли вагітності дракониць і подібні теми з мільйонами дрібничок. А йому – 746-му – дісталось питання, відповідати на яке він аж ніяк не планував. Проте вибору не залишилось.

Він видихнув і почав.

— У мене нетиповий погляд на все це. Якщо

з історії, то більшість драконів завжди лише уособлювали собою якусь негативну силу, демонів або навіть щось темне у самій людині. Той самий Змій-Горинич, наприклад, не дарма розмовляв трьома голосами – це образ лицемірства та багатоликості... – 746 зупинився перевести подих та підняв очі на Професора. Той уважно слухав. – Це одна половина драконів, про яких ми знаємо – міфічні. Інша – це ті, яких начебто знаходили дослідники, або чий кістки досі розкидані світом, або ті, хто переховуються та не з'являються на очі людям – але все ж існують. Так скрізь написано: Льодяні – є, живуть у льодах; Червоні

– є, дихають вогнем; Ртутні – є, мають дзеркальну луску, і так далі. Раніше зустрічалися часто, а тепер не зустрічаються зовсім. Багато джерел, багато зображень. Але... мені здається, що всі ми просто хочемо, щоб вони були. Хочемо, щоб існували люди, які знайшли з ними спільну мову; хочемо, щоб була ця могутність і таємничість, хочемо жити поруч з Такими створіннями. Але насправді – їх немає. Дракони не існують і навряд чи існували. У тому ж Вавельському замку, де, як запевняють усі поляки, висять кістки славнозвісного дракона, насправді все не так. Це 3 підвішені на ціпках великі кістки, які належать

різним тваринам; те, що вони приймають за ребро дракона – насправді є дуже старою щелепою кита, череп належить носорогові, а стегнова кістка – слону або мамонту. Люди знайшли їх, коли навіть не знали назв цих тварин, і тому прийняли їх за драконячі; розумієте, ми прикрашаємо все, чого не можемо пояснити. Тому, якщо ви йдете озером та чуєте сплеск біля берега – вам же набагато цікавіше повірити у те, що це був Водяний Дракон або Русалка, а не звичайна ставкова риба. Лінуючись знаходити таємниці у себе під носом – ми вигадуємо їх, фантазуємо, летимо з нашими думками у небо або спускаємося під землю ... – 746 із сумом опустив голову і

на мить замислився. – Знаєте, Професоре, я дуже люблю драконів. І дуже хочу, аби вони справді існували. Але – на жаль – у нашому світі це неможливо.

746 замовк, не підіймаючи ні голови, ні навіть погляду. Йому тільки зараз спало на думку, що казати все це Професору – найбільша дурість у його житті. Але свою відповідь він уже закінчив, і виправляти щось було пізно.

— Це все? – Професор, попри очікування 746, мав спокійний і навіть трохи задоволений голос.

746 мовчки кивнув.

— Чудо-ово, – протягнув Професор, чомусь підводячись на ноги. Підійшовши зовсім близько до 746, він подивився йому у вічі:

— Ви справді глибоко мислите, юначе, не дарма про вас так відгукуються, не дарма-а...

Обличчя Професора із задоволеного стало серйозним та занепокоєним.

— І ви все правильно підмітили, так, все дуже правильно, правильно, правильно... – він раптом відвів погляд від очей 746 та різко повернувся до заштореного вікна. Зробив крок у напрямку дивана та завмер, поклавши руку на один з

шийних шипів свого шкіряного дракона.

— Я навіть не сподівався на такий тріумф, 746, ви перевершили усі мої очікування, – зовсім іншим голосом заговорив Професор. У ньому не залишилося ані краплі тієї удаваності, хитрості або іронії, які супроводжували його до цього. – Безумовно, це найвищий бал. Браво, юначе, браво. Ви припустилися лише однієї неточності, і я дозволю собі дещо прояснити її. Хоча ваша відповідь була чудовою, справді. Як ви там її закінчили? «Дуже хочу, щоб вони справді існували, але, на жаль, у нашому світі це неможливо», так? Що ж, ви навіть не уявляєте, як точно сформулювали своє речення, – Професор усміхнувся, ошкіривши зуби, і мимоволі схилив голову; полум'я від смолоскипу знову потрапило на його очі, але зараз це лякало 746. «У нашому світі, саме у нашому» – Професор почав сміятися.

Раптом кімнату наповнило надгучне гудіння, а одразу після нього – рев. Професор іще продовжував сміятися, коли здоровенна чорна голова дракона, який 746 все ще намагався прийняти за диван, зроблений на замовлення, розплющила жовті очі та оголила зуби у звірячій посмішці.

ІРИНА ЗВЕЗДОВСЬКА

ВУДУ

РОМАН СЕМЕНОВИЧ

Що для чотирирічної дитини здається магією, то не мало б аніскілечки дивувати дорослого дядька, який вже більш-менш чогось досяг у своєму житті (хіба що ви – персонаж «Пісні льоду та полум'я» чи поттеріани). Однак є речі, котрі навіть у нашому старому-доброму світі вже не перший десяток років містифіковані до такої

абсурдності, що навіть ліньки поритись в гуглі. Адже нащо шукати відповіді на такі банальні речі, як, скажімо, ляльки вуду? Усі про них чули з дитинства. Ну шаманять собі там в Африці чи на Карибах, то й що з того? А те, що ці всі стереотипи про вуду створила і підживлює індустрія розваг, – справа не зовсім очевидна. Доказ

цьому – третій сезон серіалу «Американська історія жахів» («American Horror Story»), який нафарширували усім, чим тільки можна: і ляльками, і зомбі, і темні ритуали, і навіть потойбічні духи та принесення немовлят в жертву. Видовище? Цілком непогане. Достовірність? Бажає залишати кращого.

Вуду (означає «дух Бога») – це, насамперед, група релігій, коріння яких бере початок у Західній Африці. Серед них – гаїтянське вуду, кубинська макумба, луїзіанське вуду, вірування народів Йоруба та Драгомея та навіть бразильська умбанда. Більш ніж 50 мільйонів людей у цілому світі практикують ту чи іншу форму вуду. Незважаючи на численні варіації цієї релігії, можна з упевненістю виокремити два найважливіші компоненти: віра в духів та проведення ритуалів. Головним у вуду є Бог-творець (в гаї-

тянському вуду його називають надзвичайно просто і без пафосу – Bondye, що креольською означає «хороший бог»). Проте це надто велична істота, котра не втручається в земне життя. Натомість з людьми контактують різноманітні духи – мертвих родичів, а також лоя, котрі є аналогами святих у християнстві. Така паралель пов'язана з тим, що європейським колонізаторам не подобалось у поведінці рабів усе, що було незрозумілим чи невідомим. Якщо мовна проблема вирішувалась шляхом перемішування населення

з різних племен і таким чином усім доводилось спілкуватись мовою колонізаторів, то із релігіями все вийшло зовсім несподівано. Рабам доводилось проводити час у церкві, молячись християнським святым, однак то так здавалось європейцям. Нащадки ж дітей Африки бачили в іконах та статуях своїх лоя, таким чином продовжуючи практикувати вуду. Через те, наприклад, Святий Патрік, який вигнав змій із Ірландії, ототожнюється із лоя Дамбалла, котрий є покровителем мудрості та має змію собі за символа.

Папа Легба - один із найважливіших лоя, що виступає посередником між духами та людьми. Без його дозволу проводити ритуал неможливо, тому кожна церемонія починається і завершується контактом із ним.

К

ожен лоа від-
повідає за певне
явище приро-
ди чи аспект життя
і формує сім'ї. За
допомогою ритуалів
люди намагаються
встановити з ними
контакт, задобрити
їх і скласти угоду. В
основному, задобри-
ти лоа можна кров'ю
тварин чи різними
видами алкоголю
(найчастіше ромом),
адже таким чином
йому передається по-
трібна для виконання
завдання і просто
власного задоволення
енергія. Жертвопри-
ношення – процес
тривалий і доволі
практичний. Тварині
зазвичай перерізають
горлянку якомога
ближче до вівтаря

лоа, щоб той міг
отримати щонайбіль-
ше життєвої енергії.
Найчастіше прино-
сять в жертву кіз чи
курей, в особливих
випадках – молодих
биків. Опісля мертву
тварину готують і
всі учасники ритуалу
її з'їдають. Досить
практично: і ситий,
і духи працюють на
тебе.

Особливе місце
посідає входження в
транс. Під час ри-
туалів часто вико-
ристовуються різні
порошкові суміші: у
кожного лоа – своя.
Думаю, саме це і доз-
воляє духові «увійти
в тіло», що, безпереч-
но, є надзвичайно ба-
жаним для послідов-
ників релігії. Поки

людська свідомість
спить, лоа полюбляє
танцювати, фліртува-
ти та вступати в ста-
теві стосунки (стать
на вибір партнера не
впливає), вітатись із
іншими учасниками
ритуалу та повідом-
ляти їм «важливу
інформацію» (пові-
домлення від мертвих
родичів, як краще
врожай зібрати, лихо
на підході) чи балу-
вати себе алкоголем
та цигарками. Після
виходу з трансу лю-
дина нічого не пам'я-
тає, а ті, чие тіло ча-
сто використовують
духи, зазвичай стають
священиками – ун'га-
нами (чоловіки) чи
мамбо (жінки).

Королева Вуду - Марі Лаво -

одна із ключових постатей в луїзіанському вуду. Її вважа-
ли надзвичайно могутньою, тому люди і досі ходять до її
могили на цвинтарі Святого Луї в Новому Орлеані попро-
сити допомоги та заступництва. Хоча ходять чутки, що її
надприродні вміння полягали в її високому суспільному
статусі та зв'язках.

М

ежа між так
званими «біли-
ми» та «чор-
ними» ритуалами
надзвичайно тонка.
Точніше, останні на-
віть не є чорними, а
скоріш всього, «чер-
воними», адже саме
цей колір символізує
духа зі злими намі-

рами, а очі людини,
контрольованої ним,
наливаються кров'ю.
«Добрі» священи-
ки використовують
«магію правої руки»,
натомість чаклуни
(бокори) – «лівої».
По білих хрестах, які
зазвичай намальовані
крейдою, в кубин-

ській макумбі можна
зрозуміти, що ритуал
пов'язаний саме із
«білим» духом. Лоа
хоч і ототожнюють-
ся з християнськими
святими, та насправді
не є «добрими» чи
«злими»: важливішим
є те, з якою метою
його викликають.

І цікавим є ставлення до мертвих, котрих на Гаїті часто... отруюють. Робиться це з метою, щоб покійники відпочивали, а не почали гуляти містом чи працювати на плантації. Раніше бокори часто використовували різноманітні отрути, серед яких важливим компонентом є дурман звичайний *Datura stramonium*, щоб людина впала в летаргічний стан і видавалась мертвою. Через декілька тижнів після похорону

жертву викопували і оживляли, та через кисневе голодування пошкодження мозку давались взнаки. Таке класичне зомбі виконувало накази чаклуна і було цілком живе, позбавлене здатності мислити, проте таке ж смертне, як і звичайні люди. Причини отримати квиток у таке позамогильне життя були банальні: перейшов дорогу бокорові, доньці раптом захотілось отримати спадок чи сусідові несподобався колір твоїх шкарпеток.

Вуду – не для прихильників великого рандому. Послідовники цієї релігії вірять, що в подіях завжди є якась причина, а випадковостей не існує. Ураган – розлютили лоа, вкусила змія – робота чаклуна, не ловить вай-фай – певно, духи зайняті ритуалами. Те ж стосується і захворювань. Так звані «лікарі» вислуховують людину і

дають настанови, що потрібно купити для лікування. Зазвичай це не наддорогі медикаменти з метровим списком побічних ефектів, а дещо екзотичніші засоби. Скажімо, черепи тварин, засохла трава чи шкіра змій. Після вдалої покупки хворий повертається до лікаря, котрий «активує» медикамент, проводячи серію ритуалів. Таким чином захворювання має перейти

з людини на предмет. Наприклад, головний біль – на череп бабуїна. Водночас, щоб вберегти себе від роботи чаклуна, люди виготовляють собі ґрі-ґрі – мішечки із кігтями, зубами, травами, волоссям тощо, котрі слугують оберегами, носяться зазвичай на шиї та мають певний «рецепт» приготування.

Ідтримання діалогу з духами та захоочення їх допомагати в цьому нелегкому житті – така ж необхідна річ, як дах над головою чи повний шлунок. Вуду має свої ритуали, своїх духів та своїх послідовників, тому зводити цю релігію до злої магії та

забобонів – маячня. Незвично – мабуть, криваво – доволі, але чи неправильно – складно судити, адже яка б то не була течія вуду, нею ніхто не прикривався, оголошуючи хрестові походи чи теракти в ім'я Аллаха (скільки б там шамани-аматори не намагались завдати зла, колячи ляльок

шпильками). Взагалі, краще дружити з логікою та фактами і перевіряти, звідки взявся той чи інший забобон замість того, щоб сліпо в нього вірити, бо інакше навіть звичайне сидіння за краєм стола може обернутись особистою трагедією.

СУПЕРГЕРОЯМИ НЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ, АБО ЯК СТВОРЮВАЛИ АМЕРИКАНСЬКИХ ІДОЛІВ

Віслюкаючи вулицями нічного міста, часто не здогадуєшся про небезпеку, яка чатує за рогом. Не встигаєш збагнути, що сталося, як хтось сильний і дужий вже знешкоджує зловмисників. Запам'ятовуєш лише привабливу постать у масці.

Але ким же був той молодий чоловік? Звідки у нього надлюдська сила? Чому він допоміг? І яку історію життя приховує за емблемою на своєму костюмі?

Так, супергерої вони такі – інтригують своєю появою та залишають після себе безліч питань. Насправді ж, вони вигадані істоти, що мають екстраординарні чи надлюдські здібності. Сама ідея створення, за однією з версій, бере початок

після п'єси 1903 року «Пурпуровий першоцвіт». В основі сюжету – вчинки англійського денді, що протистояв французькій революції: то допомагав втекти аристократам, то хлопчика з полону врятував. Тоді, дедалі більше, стають популярними герої у костюмах та масках, що рятують людей від різних катастроф.

Сьогодні можна назвати безліч таких супергероїв. За версією незалежного інтернет-порталу IGN (Imagine Games Network), список 20 найкращих очолюють Супермен (1 місце), Бетмен (2 місце) та Людина-павук (3 місце). Не складно здогадатися про їхні суперсили та приблизно назвати віхи вигаданої біографії. Та чи так легко згадати, хто був творцем кожного сміливця?

СУПЕРМЕН

омікси про Супермена зробили письменник та сценарист Джеррі Сігел і художник Джо Шустер. Вони познайомилися ще в школі, обоє шаленіли від коміксів та наукової фантастики. Проте їхнє життя було нелегким. Наприклад, Джеррі у 18 років втратив батька (той помер від серцевого нападу під час «атаки» злочинців). Є думка, що письменник, створюючи Супермена, хотів хоч трохи звільнити себе від душевного болю. А Джо взагалі виконував свої перші малюнки на шпалерах, оскільки народився у бідній сім'ї емігрантів. Тим не менш, друзям вдалося залишити свої імена на скрижалях історії.

Лисий злодій-телепат з маніакальними нахи-

лами, що хоче підкорити світ. Саме таким спочатку був ідол американської поп-культури. Саме так Супермен описаний у розповіді Сігела «The Reign of the Superman» («Влада Супермена»), а потім опублікований у його аматорському виданні «Science Fiction #3» («Наукова фантастика») 1933 року. Новоявленого негідника публіка холоднокровно проігнорувала. Однак Сігел з Шустером знали, що це тільки початок довгої історії останнього сина Криптона.

1934 рік, літо, спекотна ніч... Замість того, щоб спокійно ніжитись у ліжечку, Сігал бачить «видіння» – майбутній образ Супермена. Так виникає нове амплуа рятівника – тепер це вже герой, який бореться за правду, справедливість та Америку. Цим напрацюванням залишилося дочекатися

чорнил Шустера.

Але це тільки легенда. У дійсності художник змалював героя з актора німого кіно Дугласа Фербенкса, а його «друге я», робітника Кларка Кента, – поєднуючи свої риси з рисами іншого актора Гарольда Ллойда. Ім'я утворено поєднанням імен (знову акторів) Кларка Гейбла та Кента Тейлора.

Пошуки газетних видавців тривали 4 роки. Після невдач Сігал навіть пробував змінити художників, але залишився вірним Шустеру. І раптом піонер у створенні коміксів Гейнс знайомить відомого видавця з їхніми доробками. Тоді авторам довелося втретє змінити Супермена. Тепер він має фізичні здібності, замість психічних, та є схожим на Геркулеса. У цей час з'явився усім відомий червоно-синій костюм, із літерою «S» на грудях, плащем та трусами поверх штанів.

Остання фішка взята від циркових силачів і надалі стала популярною серед вбрань інших супергероїв.

І ось, у форматі коміксів, 18 квітня (на обкладинці зазначено червень) 1938 року на світ з'являється перший випуск «Action Comics #1» («Комікси вперед»).

Супермен швидко завойовує Америку: через рік вже має власний комікс. Його популярність вражає навіть сьогодні. Часом здається, що він невпинно продовжує підкорювати свідомість людей. До слова, за даними опитувань Біблійного товариства Великобританії, що були опубліковані у газеті «The Mirror» («Дзеркало»), 27% людей стверджували, що історія Супермена взята із Біблії. А деякі журналісти проводять паралелі з Ісусом Христом: його теж послали врятувати Землю, він володіє суперздібностями, серед яких – ходити по воді.

БЕТМЕН

Не Суперменом єдиним задовольняти публіку – вирішило те ж видавництво коміксів і почало думати над створенням нового героя. Про це краєм вуха почув молодий художник Боб Кейн, який якраз шукав роботу. Він, озброївшись образами Супермена, Зорро та кажана, поринув у творчий політ. Так з'явився Бетмен з червоним трико, маленькою чорною маскою та без рукавиць. Окрім цього, мав 2 жорсткі крила ззаду, запозичені з літального апарата Леонардо да Вінчі.

Пародія на Супермена опинилася у руках письменника Біла Фінгера. Замість критики, він запропонував художнику вдосконалити образ: все обличчя закрити маскою, крила замінити плащем, одягнути рукавиці, колір костюма зробити темно-сірим. На цьому письменник не зупинився. Його авторству належить ім'я Бетмена – Брюс Уейн. Частина «Брюс» була запозичена у шотландського монарха Роберта І Брюса, який був захисником пригноблених, мав аристократичне походження, був борцем за справедливість та користувався популярністю у жінок. Бетмен успадкував навіть форму його підборіддя

та суворий погляд. Прізвище ж лицар ночі отримав від генерала Війни за незалежність США Ентоні «шаленого» Уейна.

Не оминув Бетмен і впливу відомого на той час героя коміксів Фантома. До слова, ідею костюму у чорно-синіх тонах «подарував» художнику сам автор Фантома. Серед запозичень є, наприклад, художні елементи з фільму «Знак Зорро» чи детективні навички Шерлока Холмса.

Дебютував темний захисник від злочинності на сторінках коміксу у травні 1939 року в «Detective Comics #27» («Детективні комікси»). Хоча ім'я, зовнішність, сюжети вигадав письменник Фінгер, авторство офіційно належить художнику

Кейну. Більше того, він уклав вигідний 20-річний контракт з видавництвом. І, знаючи про свій посередній талант у малюванні, десятиліттями використовував працю художників-«рабів».

Звісно, з часом вдосконалювався зовнішній вигляд Бетмена, з'являлись його гаджети-помічники. Проте сама історія Темного лицаря ще пишеться.

Виникає запитання: «Хто крутіший: Супермен чи Бетмен?» Про це прихильникам може розповісти фільм Зака Снайдера «Бетмен проти Супермена: на зорі справедливості», світова прем'єра якого запланована на 25-26 березня 2016 року. Сюжет залишається невідомим, але, за словами режисера, фільм буде знятий за мотивами серії коміксів «Повернення Темного лицаря».

ЛЮДИНА-ПАВУК

1960-х роках комікси стають популярними серед підлітків. У цей час, зокрема у 1962 році, публіка із великим успіхом сприйняла Фантастичну четвірку видавництва «Marvel Comics» («Диво комікси»). «Гріх не скористатися такими умовами», – подумав редактор та сценарист видавництва Стен Лі та вирішив створити нового супергероя-підлітка. За його словами, джерелом натхнення слугував персонаж дешевого масового журналу на ймення «Павук», який хоч і не був крутим перцем, але теж боровся зі злочинністю. Проте основним поштовхом до написання була... звичайнісінька муха, що мирно перебирала лапками на стіні. Як потім стверджував Стен,

він так часто розповідав цю історію, що вже не відомо, чи це було насправді.

Таку незвичайну історію написання спростував колега сценариста Стів Дітко. Виявляється, що під час їхньої розмови про ім'я майбутнього персонажа Лі й вигадав Людину-павука.

Наступним кроком було обговорення потенційного супергероя з редактором видавництва. Незважаючи на його сумніви, Стен Лі таки отримав дозвіл випробувати павучка у випуску коміксів «Amazing Fantasy № 15» («Дивовижна фантазія») (серпень 1962).

Отримавши довгоочікуваний дозвіл, Стен звернувся до іншого творця коміксів Джека Кірбі. Виявляється, що той, за 10 років до Людини-павука, створив Срібного павука, котрого пропонував одній

із компаній. Тому-то Кірбі, певно, й вирішив приписати всю славу саме собі та ще одному колезі. Однак історики коміксів спростували цю думку: мовляв, Джек запропонував ідею, а Стен її розвинув.

До моменту виникнення цього конфлікту у 80-х роках, ці двоє працювали над супергероем разом. Спочатку персонаж мав бути просто худим юним хлопцем із суперможливостями. Але у варіанті Кірбі він був таким собі американським Аполлоном, що стріляє павутиною.

Художником проекту був Дітко. На його плечі лягло важке завдання – створити костюм Людини-павука. Звісно, виникла купа дизайнерських проблем: відсутність взуття, щоб зуміти карабкатися стіною, прихований механізм запуску павутини тощо. Крім того, художник повністю приховав обличчя юнака. В ре-

зультаті творчих пошуків виникли усім відоме вбрання та емблема Спайдер-мена.

Дуже скоро творці диво-підлітка зрозуміли: це найуспішніший герой «Marvel Comics». Диво-павучку вдалося закохати у себе тисячі прихильників.

Хотілося б вірити, що на допомогу завжди прилетить Супермен чи врятує Людина-павук. А Бетмен загадково посміхнеться поряд і скаже, що все у тебе буде просто чудово. Але супергерої не зійдуть із блакитних екранів чи сторінок коміксів. У житті доводиться з усім розбиратися самотужки. Жодна суперсила не напише за тебе курсову, не сходить на роботу і не владнає конфлікт із коханою людиною. Однак чи справді для цього потрібні суперможливості? Чи, може, ваша неймовірна сила пульсує зараз у скронях та приховується у зморшках вашої усмішки?

КАТЕРИНА ШЕВЧЕНКО

МАГІЯ МАЙЖЕ СЦЕНІЧНИХ ЕМОЦІЙ

Монолог актора-початківця.

Задаєте, важко взяти і почати життя з чистої сторінки? Своє - можливо, а от чуже...

Немає нічого простішого - треба вийти на сцену.

Хоча ні, просто вийти замало. Шматочок життя, який драматург і режисер змалювали у виставі, треба пропустити через себе і прожити на повну.

Історія звичайної студентки, яка наважилася на таке перевтілення, демонструє, як саме вживатися в образ, щоб дійсно стати кимось іншим.

ДЕНЬ 1. ПРОЛОГ.

Вона з удаваною байдужістю очікує на своїх партнерів по виставі. З

першою, А., вона вже грала на одній сцені. Другий, Б. - її приятель. Третій, В., тільки виодить на авансцену її життя з масовки. Саме його, за вердиктом режисерки Д., дівчині доведеться полюбити, принаймні на найближчий місяць.

Здається, тільки наша героїня залишилася без імені. Не руйнуватимемо алфавітний ланцюжок, який склався з імен дійових осіб, і продовжимо називати дівчину героїнею, або Г. для уніфікації. Нехай така безіменність дасть надію на те, що кожен зможе виконати такий фокус - прожити частинку чужого життя.

Фото Анни Вялової

ДЕНЬ 5. ЗАНУРЕННЯ.

Учора Г.і Б. намагалися розібрати «по кісточках» своїх персонажів. Внутрішній критик сичав щось із серії «Кляті нездари! У вас замало життєвого досвіду і відсутнє елементарне розуміння іншої людини!» Вони відмахувалися від нього і знову й знову вимовляли одні й ті самі фрази з різними інтонаціями та смисловими навантаженнями. Години пошуків не були марними: характери персонажів стали для юних акторів набагато зрозумілішими.

ДЕНЬ 8. ЗАВЖДИ І ВСЮДИ

Багато див бачило вічно молоде місто. Напевне, бачило і акторів, що репетирують посеред натовпу. А. заявила Б., що кидає його, точніше його персонажа, прямо біля входу до метрополітену. Г. в свою чергу переконувала В., що вони потрібні одне одному, сидячи на сходах у гуртожитку і ловлячи на собі здивовані погляди сусідів. Неймовірно, але в таких умовах діалоги виглядали набагато змістовнішими та емоційнішими, ніж під час репетицій на сцені. Напевно, через те, що сценарій, перенесений у реальність, вже не здавався таким штучним.

ДЕНЬ 11. БЕЗ ВІДРИВУ ВІД ВИРОБНИЦТВА

Г. настільки поринула у чуже життя, що занедбала власні «священні обов'язки». Тому доводилося використовувати кожну вільну хвилинку, щоб встигнути все. Доки А. і Б. крізь сміх намагалися зіграти сльози, обурення та розчарування, вона дороблює домашнє завдання, дочитує книгу, дописує черговий текст. І не боїться собі зізнатися, що жити в такому багатозадачному режимі їй... комфортно.

ДЕНЬ 17. ГЛУХОТА.

Складно не перевтілитися в іншу людину, складно встановити контакт із тим, у кого перевтілився твій партнер.

Вимовляння ключової фрази було для Г. чимось на кшталт підтримки у вальсі. Колись їй трапився ненадійний партнер. Довіра так і не виникла, отож і танцювальне па не вийшло.

Щоразу, коли Г. дивилася в очі В., то бачила лише два шматочки льоду. Вона настирливо намагалася відшукати в них хоч якийсь натяк на теплоту, але все марно. Тоді і в ній в'янув той відгороджений від реального світу паросточок, який дівчина старанно культивувала в собі. Логічно, що опускалися руки, вмикалися автоматизм та байдужість. У такі моменти легше було повірити, що Г. грає меркантильне стерво, а не жінку, яка прагне любові та розуміння. Тому дівчина дуже боялася, що «па» не вийде і цього разу.

ДЕНЬ 21. КРАЙНОШІ

Не одразу відчуваєш себе вільно на сцені, де відбудеться вистава. Пусті сидіння, тиша і денне світло заважають налаштуватися на хвилю персонажа.

Перші кілька репетицій були катастрофічними. А., Б., В. і Г. нагадували чи то людиноподібних роботів, чи то вичавлені лимони. Щоб хоч якось збадьоритися, актори вдалися до крайніх заходів. Кожне слово, рух, емоція викарбовувалися ними у сто разів виразніше та експресивніше.

Таке перебільшення дало вражаючий результат. По-перше, кожен зрозумів, що зіграти по-справжньому можна лише тоді, коли ти переживаєш емоції усім єством, а не намагаєшся їх відтворити згідно з власним уявленням про іншу людину. По-друге, завдяки такому експерименту було знайдено кілька ходів, які додали грі природності.

Виконуючи завдання, актори не задумувалися над кожним рухом чи поглядом, тому відверте перегравання виглядало природнішим за усе, що було до того.

По-третє, безупинним сміхом вони, напевно, подовжили собі життя на добрий десяток років.

ДЕНЬ X. ЗВОРОТНІЙ ВІДАЛІК.

Із самого ранку усе йшло не так. Знову і знову виникали суперечки. Повітря було наелектризованим.

Врешті-решт час настав. Завіса піднімається!

ДЕНЬ X. ВИСТАВА.

Г. мала театральний досвід, тому майже не відчувала хвилювання. Почала тремтіти лише тоді, коли А. і Б. вимовили свої перші репліки, а вона усвідомила, що за хвилину має з'явитися на сцені. Хвилювання стосувалося не тексту, а емоцій. Чи не будуть вони штучними та непереконливими?

З першого ж кроку усі страхи розвіялися, і Г. відчула себе Героїнею. Важко сказати, що сприяло перетворенню - костюми, мінімалістичні декорації чи освітлення, яке ніби відгороджувало публіку від акторів напівпрозорою завісою.

І ось він - момент зустрічі колишніх закоханих. В. уже на сцені.

Героїня переконує його у своїй відданості, і лід в очах розтоплюється вогником надії.

І от Героїні перехоплює подих, а це означає, що вона от-от вимовить найголовніші слова. Голос зрадницьки тремтить, але так, напевно, ще переконливіше. Героїня дивиться В. в очі. О диво! Тепер це не Льодовиті океани, а два шматочки літнього неба - яскравого, теплого, сповненого радості і сподівань. Магія сцени подіяла: звичайного хлопця більше немає, перед глядачами стоїть Герой.

Головні слова сказані, почуття відроджені з попелу. Сценарний хід смикнув за ниточки, і герої обійнялися.

Пізніше вони сиділи за кулісами і не могли повірити, що усе позаду. І от фінал. Актори виходять на сцену і вклоняються публіці. Глядачі починають вставати, оплески не вщухають. А., Б., В., Г. і Д., усміхаючись, вклоняються ще раз. В голові проноситься: «Невже все дійсно вдалося?»

Фото Анни Вялової

ДАР'Я ТРАПЕЗНІКОВА

ДЕНЬ Х. ЕПІЛОГ

Потім був коловорот.
Людей, емоцій, слів,
обіймів та усмішок.

- Я не знаю, чи було
це щастя. - каже Г.

- Але це було не-пов-
тор-но. О, та я навіть
слів підібрати не можу.
Хіба що, згадуючи ці
хвилини, замріяно
усміхнусь і прошепочу
«Найбільше диво...»

Виходити б на сцену
щодня. Але з часом
будь-яка містерія ризи-
кує перетворитися на
рутину. Тому нехай це
трапляється якомога
рідше, щоб кожен раз
був особливим.

ПЕРО ШУКАЄ НАТХНЕННЯ, АБО ЯК ДВА ФРАНЦУЗА РЯТУВАЛИ СПАДЩИНУ

*«Слабые духом люди всё видят через траурную вуаль; душа
сама создаёт свои горизонты»
Граф Монте-Кристо*

В усі часи і всі століття джерелами натхнення для більшості письменників та поетів були жінки, випивка та атмосферні місцини. Мабуть, і у тих, хто зараз читає ці рядки, інколи виникає бажання провести ніч у моторошному замку або погуляти дахами міста, чекаючи на зустріч з німими тінями? Чи, можливо, обдумано або здуру поїхати посидіти на березі Сени або Дніпра? У такому разі завжди сміливо піддавайтесь магії таємничих, закритих від сто-

роннього ока місць, і вони відкриють вам лиця своїх мешканців.

Інколи ж усе стається навпаки: письменники шукають місця куди «заселити» вже готових героїв. Так Олександр Дюма, милуючись просторами Франції, відвідує замок Іф, де й вирішує «ув'язнити» Едмона Дантеса (пізніше відомого як Граф Монте-Кристо). Прототипом його став чоботар Піко Франсуа, який сім (а не 14, як сказано в творі) років просидів у в'язниці через заздрощі друзів.

Здійснюючи маленькі подорожі до Парижу, Корсики та Марселю, Дюма у своєму романі створював дедалі глибшу атмосферу поетизованої реальності. Лише уявіть: XVI–XVII століття, Франція, вологість стін підземелля, які десятками років всотували стогін неблагонадійних гугенотів... Тоді ця країна не могла похвалитися лояльністю до противників абсолютизму і, як наслідок, людину можна було доволі легко віддати на розтерзання владі. Залишалось лише

обрати об'єкт, недруга, на якого писався доніс. Так Едмон Дантес і опиняється в тій похмурій місцині, куди колись закинув вітер Олександра Дюма. Поруч, у сусідній камері, селять абата Фарія, який уже був не чийось прототипом, а реальною історичною постаттю. За законом жанру, абат з'являється у житті Едмона, коли той перебував на межі життя і смерті. Відтак, після довгих і захопливих перипетій сюжету, Едмону все ж вдається вибратися із замку, знайти клад, про який йому розповідав абат, та стати графом.

Проте це вже зовсім інша історія, адже від-

коли Едмон «перетворився» на Монте-Крісто ціллю його життя стала помста давнім кривдникам. Слабкодухність не була притаманна його натурі, і він не дивися на світ через траурну вуаль, але все ж графа прозвали «ангелом з чорними крилами», бо не зміг вчасно зрозуміти, що помста робить людей сліпою зброєю, а не рукою Провидіння.

Зараз усі охочі можуть відвідати живописний замок на скелі та зазирнути у камеру, де колись виношував свою тугу герой роману. Звісно, що це лише гра уяви, така ж, як дім Шерлока Холмса або балкон Джульєтти, але хто ми такі, щоб отруювати стихію чуда?

«Больше всего на нас походят наши фантазии»
Виктор Гюго

Якщо Віктору було одинадцять, разом з батьками він переїхав на вулицю Шерш-Міді, що у Парижі. Тепер це божественне місце, де розташований маєток Жерара Депардье, а колись – неприглядний будиночок поруч Військового суду. Хлопчиком Гюго не відрізнявся тихою вдачею, а улюбленими забавами майбутнього письменника було будівництво барикад з товаришами та лазіння по дахах. Цікавим є те, що в пансіоні, куди він переїхав разом з братом Єженом, майбутній поет поводив себе як справжній деспот. На пару з Єженом вони поділили дітей на дві групи: «телята» та «собаки», які обирали, кому коритися. Віктор інколи навіть бив «собак», коли ті не слухались або погано виконували дрібні накази (принести пармезан наполовину з кірки наполовину з м'якоті). Свій норов Гюго проявляв не лише з однолітками, а й з професорами точних наук, адже він ніколи не слідував звичним принципам розв'язування задач. Тоді його прозвали «романтичним» математиком.

У зрілому віці Віктор виробляє власну систему продуктивної праці над творами, не покидаючи улюблених занять ди-

тинства. Приблизно між 16:00 та 18:00 годинами кожного дня він гуляв Парижем, шукаючи «вуличну» музу, несподівану розв'язку роману або ж просто нових героїв. Проте саме ранні години письменник вважав найкращим часом для писання. Так персонажі, викохані фантазією у вечірній час, оживали під пером майстра на світанку.

У 1828 році, коли Гюго прогулювався з друзями – художником Делакура, письменником Нодье та скульптором Давидом Д'Анже – у нього народилась ідея роману «Собор Паризької Богоматері». Віктор Гюго оспівував будівлю як кам'яну симфонію, виливаючи її у живий, а тепер легендарний образ Квазімодо. Письменник студював безлику множину історичних книг, довідників, щоб якнайглибше пізнати історію міста, у якому жив. Нові знання вихором проносились крізь уяву письменника, щоразу метаючи свідомість між двома століттями: XV і XIX. Пізніше історики не знайдуть суттєвих історичних огріхів у книзі, а поки що голова поета наповнюється новими ідеями, щоразу, як він проходить повз Нотр-Дам.

Більшість парижан лінувалися напружити звичини правої півкулі, тому цей архітектурний еле-

мент довгі роки планували знести. Хоча у нім міг би служити архidiaкон, одержимий алхімією, або переховуватись циганка. Втім, натхненним у той час залишався лише Гюго, іншим було байдуже до собору. Віктор не оминув увагою і темну сторону міста, описуючи «Двір чудес» – пристанище жебраків, бурлак, часом навіть поетів. Шкода лише, що це по-своєму колоритне місце майстер уже не застав. Так, як і Гревську площу, де стояла шибениця. Час забрав і її – тепер це площа Отелде-Віль. Тихий, але помітний сплеск відбувся між «було колись» та «є тепер». Та хіба ми покоління нарікателів? Ми лише спробуємо бути більш уважними до приходу тієї миті, коли попереду буде лише минуле, а майбутнє залишиться позаду.

P.S. «Як в нації вождя нема, тоді вожді її поети» Є.Маланюк.

Гюго та Дюма були для Франції своєрідними архітектурними вождями, адже якби не їхні твори, не бачило б наше, та й усі наступні покоління величного собору в Парижі. Не помічало би воно і чудового замку, вимуруваного на скелі поблизу Марсеа. Блукання ніколи не бувають безцільними, якщо вони приправлені магією романтичності та фантазії.

ОЛЬГА РІЧНЯК

а чудеса і справді поруч!

РЕДАКЦІЯ, ЗДАЄТЬСЯ, ГАРЕШТІ ВВІЙШЛА У РИТМ. МИ НАМАГАЄМОСЬ РОБИТИ НАШЕ «730» ЩОРАЗУ КРАЩИМ. І ВСЕ ЗАВДЯКИ ВАШИМ ВІДГУКАМ ТА ПРОПОЗИЦІЯМ, ЯКІ МОЖНА ЗАЛИШАТИ У **ГРУПІ ВК ТА FB**. ДОЛУЧАЙТЕСЬ ДО ОБИДВОХ СПІЛЬНОТ, ЩОБ НІКОЛИ НЕ ПРОПУСТИТИ НАШІ НАЙСВІЖІШІ НОВИНИ. БУДЬТЕ КОТИКАМИ ^.^

«730»

Заснований 25 лютого 2014 року
№24, 28 квітня 2014 року
Головний редактор: Леся Козуб
Коректори: Ірина Звездовська,

Юлія Близнюк.
Дизайнери: Леся Козуб, Роман Семенович, Ніна Коробко
Адреса видавництва: м. Київ,
вул. Мельникова, 36/1

Номер підписаний до друку 28.04.2015
Автори несуть відповідальність за
достовірність інформації.
Creative Commons(cc) Усі використані
ілюстрації є у вільному доступі.